

Musulmanka- lehti nykyaikaisen venäläisen musliminaisen määrittäjänä

Kaarina Aitamurto

¶¶ Monet asettavat yhtäläisyysmerkin "nainen islamissa" ja "nainen, jolla ei ole oikeutta omaan ääneen", välille. Meidän velvollisuutemme on muuttaa tämä stereotypia osoittaen omalla esimerkillämme, että musliminainen on kunnioituksen ansaitseva nainen, joka kykenee yhdistämään työn, opiskelun ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden, mutta joka asettaa peruskivekseen perheen.

Ylläoleva sitaatti *Musulmanka*-lehden pääkirjoituksesta vuodelta 2009 kuvastaa hyvin niitä kunnianhimoisia päämääriä, jota tämän ensimmäisen venäjänkielisen musliminaisille suunnatun kiiltäväkantisen lehden toimituskunta itselleen asetti. Kunnianhimoisen laajasti asetettu päämäärä herättää kuitenkin myös kysymyksiä siitä, kenelle lehti on ensisijaisesti suunnattu ja millaisena se haluaa nähdä ja esittää nykyaikaisen musliminaisen venäläisessä

yhteiskunnassa. Vuosien mittaan lehden linja onkin välillä muuttunut, joskin perusajatus on pysynyt samana. Tässä esseessä analysoin *Musulmanka*-lehteä projektina määritellä nykyaikainen venäläinen musliminainen. Tämän naisen mallissa islamilaiseen uskonnollisuuteen liitetään sellaisia piirteitä kuin muodikkaus ja itsensä älyllinen kehittäminen. *Musulmanka*-lehden kuvaama nainen hyväksyy perinteiset sukupuoliroolit, mutta korostaa samalla naisten yhteiskunnallista aktiivisuutta ja toimijuutta. Lehden saama menestys osoittaa että tällaisen naisen mallille on kaukupohjaa venäläisten musliminaisten parissa.

Islamilainen lehdistö ja muslimit Venäjällä

Maaliskuussa 2013 Saratovissa järjestettiin pyöreänpöydän keskustelu mediasta ja islamista islamilaisessa konferenssissa "Naisen rooli nykyaikaisessa yhteiskunnassa". Osanottajat vaikuttivat olevan yksimielisiä siitä, että valtamediassa islam esitetään usein sellaisissa negatiivisissa yhteyksissä kuin terrorismi. Mieli-eroja oli siitä, kannattaako muslimien osallistua vieraina paljon katsojia kerääviin ajankohtais- ja keskusteluohjelmiin. Toiset

olivat sitä mieltä, että muslimien on mentävä ”istumaan jopa näiden žirinovskien kanssa” tuodakseen esiin muslimien näkökulman. Venäjän muftien neuvoston edustaja, Rušan Abbjasov kuitenkin totesi, että usein näissä ohjelmissa muslimit esitetään vain heille ennalta suunnitelluissa rooleissa. Heidän kommenttejaan esimerkiksi leikataan pois. Siksi osallistuminen niihin on ajanhukkaa. Kaikki osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että stereotyyppien muuttamisessa oleellista on myös kehittää aktiivisemmin islamilaista mediaa.

Vähemmistökieliset islamilaiset julkaisut voivat saada paljon lukijoita paikallisesti, mutta ainoastaan venäjänkieliset julkaisut tavoittavat koko maan. Venäjällä julkaistaan lukuisia venäjänkielisiä islamilaisia sanoma- ja aikakauslehtiä, mutta useimpien levikki on hyvin pieni. Moskeijoissa jaetaan usein ilmaiseksi sellaisia ajankohtaisia asioita käsitteleviä sanomalehtiä kuin *Islam Minbare*, *Medina al’Islam* tai *As Salam*. Islamilaisista ”paksuista aikakauslehdistä” tunnetuimpia ovat *Islam v sovremnom mire* ja *Minaret islama*, joissa julkaistaan muslimijohdajien ja uskonoppineiden artikkelien lisäksi ajoittain myös tutkimusartikkeleja. Näiden lisäksi on paljon pienempiä julkaisuja, joista osa keskittyy tiettyyn aiheeseen, kuten paljon kiitosta saanut, nyt jo lopetettu islamiin ja kirjallisuuteen erikoistunut *Tšetki*. Myyntipaikkojen vähydestä johtuvien levikkiongelmien lisäksi islamilaisten lehtien on huomioitava myös yleisön heterogeenisuus.

Venäjän muslimit koostuvat useista etnisistä ja kulttuurisista ryhmistä, jotka puhuvat eri kieliä, ja jotka kannattavat osin erilaisia islamin suuntauksia. Enemmistö on sunnalaisia ja edustaa pääosin kahta sen sisäistä koulukuntaa, hanfilaisuutta ja shafiilaisuutta. Osa sunneista seuraa myös muita neljän klassisen koulukunnan suuntaa. Osa ei seuraa mitään näistä. Venäjän muslimivähemmistöisillä alueilla uskovien yhteisö on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen monimuotoistunut erityisesti maahanmuutosta johtuen. Aiemmin esimerkiksi Pietarissa ja Moskovassa enemmistö muslimeista oli ta-

taareja, ja kaupunkien moskeijoissa perjantain saarna luettiin tataarinkielellä. Nykyään näissä kaupungeissa tataarit muodostavat noin 10–20 % muslimivähemmistöstä, kun taas tšetseenien, dagestanilaisten, uzbekkien, tadžikkien ja kirgiisien määrä on kasvanut nopeasti. Suurten kaupunkien tataarivähemmistöt ovat asuneet näissä jo kauan, integroituneet hyvin ja ovat usein jopa keskimääräistä koulutetumpia kuin etnisesti venäläiset. Suurin osa uusista siirtolaisista puolestaan työskentelee matalapalkkaisilla ja vähän arvostetuilla aloilla koulutuksestaan riippumatta. Aiemmin esimerkiksi Keski-Aasiasta tulleet siirtotyöläiset ja maahanmuuttajat olivatkin usein varsin hyvin koulutettuja, mutta viime vuosikymmenen aikana siirtolaisuuden lisääntytyä maaseudulta on tulijoiden keskimääräinen koulutustaso ja venäjänkielentaito heikentyneet.

Alueellisesta ja maahanmuuton historiasta johtuen etnisten ryhmien yhteiskunnallinen ja taloudellinen keskimääräinen asema vaihtelee voimakkaasti. Myös ryhmien sisällä esiintyy paljon vaihtelua. Kaikissa etnisissä ryhmissä keskimääräistä paremmissa, usein jopa etuoikeutetuissa asemissa toimii ihmisiä, jotka ovat muuttaneet Venäjän metropoleihin jo neuvosto-aikana tai pian sen romahtamisen jälkeen. Uudempien tulokkaiden joukossa on myös ihmisiä, jotka ovat joko tuoneet lähtöalueeltaan mittavia omaisuuksia tai hankkineet sellaisia Venäjällä. Valeri Tiškovin mukaan etnisten ryhmien sijaan suurempi elintasoero vallitsee maaseudun ja kaupunkien asukkaiden välillä. Hän huomauttaa myös, että Moskovassa asuvalla kaukasialaisella professorilla on todennäköisesti enemmän yhteistä venäläisen kollegansa kuin rakennuksilla työskentelevän maanmiehensä kanssa. Etnisyys vaikuttaa ihmisten elämään kuitenkin myös median esittämässä stereotyyppiassa ja etnisissä hierarkioissa.

Musulmanka-lehden menestystarina

Ensimmäinen kiiltäväkantiseksi määritelty,

Kuva 1. *Musulmanka* 4/2010 kansi. Vaikka lehti toisaalta korostaa älyllisyyttä ja vaatimattomuutta, sen kansissa ja kuvissa näkyy usein luksusmuotia.

30 000 painoksen *Musulmanka*-lehti ilmestyi vuonna 2009. Lehden päätoimittajana toimi *Rossija*-kanavalla pyörineessä *Musulmane*-ohjelmassakin käsityö- ja taloustaitojaan esitellyt Elvira Nizamijeva. Hänen lisäksi projektissa toimivat aktiivisesti Nazim Zeinalov ja Anar Ramzanov, joka myös seurasi Nizamijevaa päätoimittajana. Ramzanov johtaa moskova-laista uskonnollista yhteisöä, *Kjausaria*, joka on julkaissut myös islamilaista lastenlehteä *Svetljatšok i ego družja*. Ramzanov kertoo idean tyylikkäästä islamilaisesta naistenledestä syntyneen hänen huomattua vaimonsa lukevan mielellään naistenlehtiä, mutta että naistenlehtien paljoudesta huolimatta niiden joukossa ei ollut sellaista, joka musliminaisen olisi ”mukava ottaa käteensä”. Päätoimittaja Nizamijeva sanoi vastaavaa haastattelussaan vuonna 2009:

¶¶ Ihmisille, joilla ei ole suhdetta islamiin on valtavasti kauniita lehtiä. Mutta musliminaisille ne

eivät sovi. ... [Koska] niissä on paljon alastomia vartaloita. Muslimin näkökulmasta se miten he ovat puettuja on alastomuutta. Mutta vaikka unohtaisi tämän, itse artikkelit eivät ole kiinnostavia – hän [musliminainen] ei pysty samastamaan itseään näihin. [...] Meillä kaikki [materiaali] tulee vastaamaan musliminaisen elämän tapoja. Olemme täyttäneet tyhjiön.

Alun perin *Musulmanka*-lehden nimeksi ajateltiin *Hadidžaa* (*Khadija*) Muhammadin ensimmäisen vaimon mukaan, mutta ajatuksesta luovuttiin, koska hänen nimensä pelättiin olevan liian tuntematon ei-muslimeille. Päätös kuvastaa sitä, että alusta lähtien *Musulmankaa* ei ole suunnattu vain musliminaisille, vaan sen päämäärä on ollut myös esitellä venäläisten musliminaisten elämää ympäröivälle yhteiskunnalle, kuten lehden *Halal-guidessa* ilmestynyt julkistamisen lehdistötiedote paljastaa:

¶¶ Kuva huiviin pukeutuneesta naisesta herättää nykyään ristiriitaisia arvioita. Siksi islamilainen naistenlehti *Musulmanka* pyrkii rikkomaan maamme suuren yleisön stereotyyppioita. Musliminainen (*musulmanka*) elää elämäänsä täysipainoisesti, hän hankkii koulutusta, kasvattaa lapsia, kehittää itseään älyllisesti. *Musulmanka* on kiinnostava lehti naisista naisille Venäjällä.

Samanlainen kaksijakoinen kohdeyleisö ja tehtävä on myös monilla muilla laajempilevikisillä, kiiltäväkantisilla islamilaisilla lehdillä, kuten esimerkiksi englantilaisella *Emelilla*.

Musulmankan ensimmäisessä numerossa käsiteltiin sellaisia aiheita kuin perhe ja raskaus islamissa, melonnan harrastamista *hijabissa* (eli hiukset ja kaulan mutta ei kasvoja peittävässä huivissa), annettiin rukousasun ompeluohje sekä neuvoja saippuan keittämiseen. Siinä oli myös ristisanatehtävä ja Malesiaa esiteltiin matkakohdeena. Lisäksi lehdessä oli artikkeli Muhammadin ensimmäisestä vaimosta Khadijasta ja lyhyt arabian oppitunti. Haastatteluvieraina olivat *Musulmane*-televisio-ohjelman juontaja Dinara Sadretdinova ja taiteilija Muhammad Zuhail

Karamanli. Lehdessä lukijoiden kirjeisiin vastasivat myös psykologi, lääkäri ja juristi. Myöhemmissä numeroissa lukijoiden kirjeisiin alkoi vastata myös imaami. Lehteen on perinteisesti kuulunut myös venäläisten musliminaisten arkielämään liittyviä artikkeleita alkaen neuvoista autolla liikenteessä liikkumisesta jatkuen islamilaisiin maihin avioitumisesta. *Musulmankan* kannessa on ensimmäisestä numerosta lähtien esiintynyt joko lehdessä haastateltu nainen tai muotijutuissa esiintyvä malli. Yhteistä kansikuvulle on, että naiset ovat pukeutuneet *hijabiin* ja huomiota on kiinnitetty siihen, että kuvat esittävät kohteensa mahdollisimman kauniissa valossa. Jokaisessa numerossa useita sivuja käytetään islamilaisen muodin tai suunnittelijan esittelemiseen, ja näiden artikkelien kuvat ovat kuin suoraan hienoimmista kansainvälisistä muotilehdistä.

Lehti myy mainostilaa, mutta mainosten määrä on pysynyt suhteellisen vähäisenä. Aluksi toimintaa rahoittivat yksityiset sponsorit, mutta lehti alkoi saada tukea myös Venäjän islamilaisen kulttuurin, tieteen ja sivistyksen tukemisen säätiöltä (*Fond podderžija islamskoi kultury, nauki i obrazovanija*), sekä Venäjän suurimpiin kuuluvalla muslimijärjestöltä, Venäjän muftien neuvostolta (*Sovet Muftijev Rossi*). Viimeksi mainitun johtajan, Ravil Gainutdinin tervehdyssanat ilmestyivät jo ensimmäisen numeron etukannen kääntöpuolella, mikä kertoo siitä, että lehdellä on alusta lähtien ollut useiden merkittävimpien Venäjän muslimivaikuttajien tuki takanaan. Vuonna 2014 lehti voitti ensimmäisen sijan sarjassa ”Media ja julkaisu” Moskovan vuosittaisessa *Halal Expossa* järjestetyssä kilpailussa ”Vuoden yhtiö”.

Vuonna 2011 lehden päätoimittajana aloitti Gulnar Džemal. Hän on tunnetun radikaalin konservatiivis-vasemmistolaisen runoilijan, filosofin ja yhteiskunnallisen aktivistin Geidar Džemalin vaimo. Gulnar Džemal ei aiemmin ollut toiminut näkyvässä virassa, mutta jo vuosien ajan hän oli ylläpitänyt miehensä nettisivuja ja näin osallistunut yhteiskunnalliseen ja islamilaiseen toimintaan taustajoukoista käsin.

Pariskunta on verkostoitunut laajasti Moskovan älymystön parissa. Gulnar Džemal, avioliittoa ja islamiin kääntymistä edeltäneeltä nimeltään Galina Norskaja tapasi miehensä 1980-luvun alussa Moskovan nonkonformistisissa piireissä. Uuden päätoimittajan myötä lehteen valittiin myös uusi toimituskunta, jonka päätavoite oli muuttaa lehteä älyllisesti kunnianhimoisempaan suuntaan. Toimituskunnan jäsen, Fatima (Anastasija) Ježhjova muistelee muutoksen taustaa 2014 antamassaan haastattelussa:

¶ Elvira [Nizamijeva] oli koti-ihminen, esimerkiksi vaimo, ja hän omisti lehdestä suurimman osan pelkästään naisten tehtäville [...] Kun uudeksi päätoimittajaksi tuli Gulnar Džemal, lehden konsepti alkoi muuttua. Me aloimme julkaista artikkeleita älyllisistä (*intellektualnyje*) teemoista, aloimme analysoida käsitteitä. Sellaisten tyypillisesti naiseen liitettyihin teemojen rinnalla, kuten musliminaisten haastattelut tai muotikatsaukset, jotka ovat erottamaton osa jokaista naistenlehteä. Lähdimme siitä, että nainen siinä kuin mieskin on ajatteleva yksilö, jolla on oma roolinsa yhteiskunnassa ja politiikassa, siksi naisen pitää kehittyä ja lukea älyllisiä artikkeleita.

Vaikka *Musulmankassa* oli jo aiemmin ollut muslimijohtajien haastatteluja ja esimerkiksi uusien kirjojen mainoksia, lehti todellakin muuttui yhteiskunnallisemmaksi. Tähän asti lehden etukannen takapuolella oli ilmestynyt venäläisten merkittävien miespuolisten muslimivaikuttajien ja johtajien tervehdyksiä lehdelle. Tästä lähtien nämä jäivät pois ja tilalle tuli Džemalin pääkirjoitus. Samoin osio, jossa lukijat esittivät kirjeitä asiantuntijoille, poistui. Lehdessä alkoi ilmestyä säännöllisesti arvioita kirjoista ja elokuvista, myös ulkomaalaisista. Toimitus keskittyi yhä enemmän lehden nettisivuihin, joiden sisältö eroaa painetusta lehdestä. Nykyään painettu lehti ilmestyy aiemman neljän sijaan kaksi kertaa vuodessa, sen sijaan nettisivuille ilmestyy keskimäärin pari artikkelia päivässä. Internet tavoittaa laajemman yleisön kuin painettu julkaisu, jota myydään lähinnä

moskeijoiden yhteydessä sijaitsevilla islamilaisissa kaupoissa ja vain isoimmilla kaupungeissa. Lisäksi internet mahdollistaa ajankohtaisten teemojen käsittelyn nopeammin. Jezhjovan mukaan kommentoidessaan ajankohtaisia keskustelunaiheita lehti pyrkii tuomaan esiin nimenomaan islamilaisen näkökulman. Hän nosti esiin myös islamin oppien ja perinteisten tapojen välillä usein vallitsevan ristiriidan, joka ilmenee esimerkiksi suhtautumisessa naisten asemaan:

▼▼ Monien kansojen perinteissä on naisia diskriminoivia normeja ja käytäntöjä. Ikävä kyllä niitä on olemassa ja niitä vastaan taisteleminen on vaikeaa, sillä vaikka vetoaisi johonkin islamilaiseen argumenttiin, on ihmisiä, jotka eivät kuuntele tätä ja esittävät täysin pakanallisen teesin siitä että 'näin elivät isämme'. Olen ollut arabimaissa ja kohdannut esimerkkejä tämänkaltaisesta diskriminaatiosta.

Vaikka *Musulmanka* pyrkii pitäytymään ulkona Venäjän muslimiyhteisön kannalta herkimmistä ja poliittisimmista kiistoista, Džemalin aikana toimitus on todellakin muuttunut tietoisemmalla tavalla yhteiskunnallisempaan tai jopa poliittisempaan suuntaan. Lehdessä on julkaistu esimerkiksi artikkeleita Gazaan suuntautuneesta *Solidarnost*-järjestön avustuksetkistä tai *FreedomFloatin* kampanjasta, joissa Israelin toimet Palestiinassa tuomitaan yksiselitteisesti. *Musulmankan* nettisivuilla julkaistaan säännöllisesti uutisia Palestiinan tilanteesta ja myös islamfobian ilmentymistä maailmassa. Lehdessä tai nettisivuilla ei kuitenkaan puututa yhtä näkyvästi sellaisiin tulenarempiin aiheisiin kuin esimerkiksi Venäjän viranomaisten toimissa ilmenevä islamfobia tai Venäjän toimet Syyriassa ja suhteet Turkkiin. Tällaisista asioista vaikeneminen Venäjän islamilaisessa mediassa on hyvin tavallista ja vallanpitäjiin kohdistuvalla kritiikillä voi olla julkaisujen kannalta tuhoisia seurauksia. Esimerkiksi helmikuussa 2016 Venäjän pääsyyttäjä (*Genprokuratura*) määräsi venäläisiltä sivustoilta estettäväksi pää-

syn islamilaiselle sivustolle Golosislama.com, joka on arvostellut Venäjän politiikkaa Turkkiä kohtaan – ja etenkin sen sotatoimia Syyriassa.

Toisaalta saattaa olla, että ajatus naistenlehdestä odotusarvoisesti ei-poliittisena tai ei-yhteiskunnallisena sallii *Musulmankalle* enemmän tilaa toimia. Muslimeihin kohdistuvat epäluulot ovat lisääntyneet venäläisessä yhteiskunnassa. Esimerkiksi viranomaisten toiminnassa sana *kalifaatti* tulkitaan usein todisteeksi sitoutumisesta vallankumoukselliseen toimintaan, jonka päämääränä on luoda *sharia*-lakiin perustuva islamilainen yhteiskunta. Siksi venäläiset muslimit, jotka eivät halua tulla leimatuksi ääriajattelun kannattajiksi, käyttävät harvoin sanaa *kalifaatti* julkisuudessa. Yllättäen termi kuitenkin osui silmiini lukiessani Ramzanovin toimittamaa vuoden 2011 ensimmäistä numeroa. Lukijoiden kertomuksien joukossa julkaistu nimimerkki Nur-Aišatin kirjoitus on pieni opettavainen teksti, joka kritisoi etnisten epäluulojen ja vihamielisyyksien ylläpitämistä venäläisten muslimien parissa. Tarinan lopussa sen sankari tajuaa moskeijassa rukoillessaan, että toista etnistä ryhmää edustavat miehet, joiden kanssa hän aamulla oli tapellut, kuuluvat hänen kanssaan samaan uskovaisten yhteisöön, *ummaan*, jolloin ”hän alkoi ymmärtää miltä maailma näyttäisi kalifaatissa, kuinka kaikkimaan päällä ovat toisilleen läheisiä kuin sukulaiset”. Yhteiskunnallisesti näkyvän venäläisen muslimimiehen lausunnossa lause olisi varmasti nopeasti tuomittu julkisuudessa osoituksena ekstremismistä, mutta naistenlehden lukijan pienessä moraalitarinassa se näyttäytyy enemmänkin viattomana metaforana.

Musulmankan mieltäminen harmittomaksi naistenlehdeksi ilmenee myös siinä, että lehti nauttii edelleen useiden merkittävien muslimijärjestöjen ja johtajien tukea siitä huolimatta, että nämä tuskin suostuisivat minkäänlaiseen yhteistyöhön päätoimittajan radikaaleista ajatuksistaan ja poliittisesta aktiivisuudestaan tunnetun miehen, Geidar Džemalin kanssa. Geidarin lisäksi lehdessä haastateltavana ”miehisinä näkemyksiä” on esittänyt myös hänen

poikansa Orhan Džemal, jonka yhteiskunnalliset näkemykset ovat hyvin samankaltaisia kuin hänen isällään. *Musulmanka* on onnistunut säilyttämään imagonsa kaikille venäjänkielisille musliminaisille suunnattuna lehtenä huolimatta myös siitä, että Gulnar Džemal, samoin kuin Anastaija Ježhova ovat shioja ja islamiin kääntyneitä slaaveja, jotka molemmat ovat vähemmistöryhmiä Venäjän muslimien parissa. Netissä liikkuu kuitenkin kirjoitus, joka arvostelee niitä venäläisiä sunnia, jotka ovat suostuneet lehdessä esiintymään. Tekstin otsikko paljastaa sen päämäärän: ”Varokaa! Lehti ’Musliminainen’? ’Ei – Shiialaisnainen’.”

Alusta lähtien *Musulmankan* toimittajat ovat olleet pääkaupungissa asuvia, hyvin verkostoituneita, keskiluokkaisia kansainvälisesti verkottuneita ihmisiä. Lähinnä muslimienemmistöisiä maita esittelevien matkakuvauksien lisäksi lehdessä ja sen nettisivulla on käänösartikkeleita, erityisesti englannista. Lehdessä haastatellaan myös ulkomaisia muslimivaikuttajanaisia, kuten esimerkiksi englantilaisen kiiltäväkantisen islamilaisen elämäntapalehden, *Emelin* päätoimittajaa, samannimisen mediayhtiön johtajaa, Brittiläisen imperiumin upseerin arvonimellä tunnustettua Sarah Josephia. Tämän kansainvälisen glamourin vastapainoksi lehdessä on kuitenkin myös artikkeleja ruohonjuuritason aktiivisista muslimi-naisista Venäjän provinseissa.

Musulmankan saavuttamasta menestyksestä kertoo paljon se, että vuonna 2013 Ufassa alkoi ilmestyä toinen musliminaisille suunnattu kiiltäväkantinen lehti *Aisha*. *Musulmankasta* poiketen tämä lehti keskittyy ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin. *Aishaa* markkinoidaan koko maahan, mutta sen näkee huomattavan harvoin islamilaisissa kaupoissa muissa kaupungeissa. Hankkeen taustatukena toimii Venäjän muslimien hengellinen keskusjohto (*Tsentralnoje Duhovnoje Upravlenije Musulman Rossii*), joka kilpailee Venäjän muftien neuvoston kanssa johtavasta muslimijärjestön asemasta Venäjällä. Vaikka näiden järjestöjen välit ovat olleet ajoittain hyvinkin kireät, *Musulmanka* ja *Aisha*

eivät ainakaan julkisesti esittäyty toistensa kilpailijoina. Vuoden 2014 *Musulmankan* ensimmäisessä numerossa oli jopa *Aishan* kokosivun mainos. Myös muita, kohdeyleisön sukupuolta määrittelemättömiä kiiltäväkantisia islamilaisia lehtiä on viime vuosina alkanut ilmestyä Venäjän markkinoille. Esimerkiksi vuodesta 2012 julkaistu *Muslim Magazine*, jonka kuvasto ja artikkelit esittelevät *Musulmankaa* ylellisempää elämäntyyliä, mainostaa itseään ensimmäisenä islamilaisena kiiltäväkantisena elämäntapalehtenä Venäjällä.

Venäläinen musliminainen – perinteeseen nojaava aktiivinen toimija

Musulmankan lukijakunta on epäilemättä hyvin heterogeeninen, eikä kaikilla sen lukijoilla varmasti ole varaa lehden esittämään ”täysipainoiseen, aktiiviseen” elämäntapaan tai lehden esittelemiin muotiluomuksiin. Eivät myöskään sen artikkelit sellaisista aiheista kuin esimerkiksi parhaan koulun valitseminen lapsille kosketa heidän arkeaan. Lehti edustaa kuitenkin yhä kasvavaa, pääosin kaupungeissa asuvaa keskiluokkaisten musliminaisten joukkoa, jotka haluavat löytää laadukkaita ja muodikkaita islamilaiseen perinteeseen sopivia vaatteita, heidän uskontoonsa sopivia kuntosaleja ja muita palveluja, ja joilla on vapaata aikaa pyrkiä kehittämään myös itseään henkisesti. Samalla lehden esittämä venäläisen musliminainen malli voidaan nähdä lehden ideaalina, jota se pyrkii levittämään niin ympäröivän yhteiskunnan kuin venäläisten musliminaistenkin parissa. On siis syytä tarkastella lähemmin millaisena tämä ideaali lehden sivuilla näyttäytyy.

Ježhovan mainitsema pyrkimys älyllisyyteen ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen näkyy *Musulmankan* sivuilla monin tavoin. Lehden erikoisvieraat ovat sellaisia yhteiskunnallisia vaikuttajia kuin Maksim Ševtšenko tai tutkimuksen ja kulttuurin edustajia kuin Renat Bekkin. Artikkelit keskittyvät enemmän heidän ajatuksiinsa kuin persoonaansa. Islamilaista

perinnettä käsitellään filosofisella tasolla esimerkiksi sellaisissa artikkeleissa kuin ”Perinne ja luovuus” tai ”*Adat* (tapaperinne) ja *sharia*”. Sitä ajatusta vasten, että lehti määrittelee itsensä uskonnolliseksi naistenlehdeksi, on älyllisyyden painotus tällaiseen kategoriaan kuuluvalla lehdelle poikkeuksellisen vahva. Sen voi nähdä kumpuavan sekä *Musulmankan* pyrkimyksestä sivistää venäläisiä musliminaisia että rikkoa stereotyyppioita musliminaisista julkisuudessa. Toisaalta voidaan väittää, että *Musulmankan* ei välttämättä tarvitse aina erikseen keskittyä ulkopuolisen yhteiskunnan stereotyyppioiden purkamiseen, koska sen kuva keskiluokkaisesta, koulutetusta ja aktiivisesta musliminaisesta – jollaisia naisia toimittajakunta vaikuttaa edustavan – poikkeaa niin voimakkaasti julkisuudessa usein esiintyvistä kuvasta *hijabiin* pukeutuneista naisista alistettuina ja kotiin sidottuina.

Kuten aiemmin mainitsin, jo lehden ensimmäisessä numerossa käsiteltiin melonnan harrastamiseen sopivia vaatteita ja päähineitä. Urheilulajeja ja niihin liittyviä harrastusmahdollisuuksia on myöhemmin esitelty lehdessä useissa artikkeleissa. Vuoden 2011 ensimmäisessä numerossa on neljän sivun värikuvajuttu itsepuolustuksesta. Artikkelissa kahdeksannen tason vyön kudossa omaavat Talija ja Tatjana esittelevät *hijabeihin* ja karateasuihin pukeutuneina tehokkaita liikkeitä vastata hyökkäykseen. Lopuksi mainitaan, että tarjolla on paljon vain naisille tarkoitettuja ryhmiä, toivotaan, että artikkelin neuvoista on hyötyä lukijoille, ja muistutetaan, että oppeja on mukava jakaa myös ystävättäriille (siskoille) ja lapsillekin.

Tutkimuksessaan Moskovassa asuvista nuorista tataarinaisista Guzel Sabirova huomasi näiden parissa pyrkimyksen rakentaa uudenlaisia modernin musliminaisen identiteettiä, jota hän kuvasi sanoilla ”lady huivissa” (*lady in the headscarf*). Juuri nämä naiset vaikuttavat olevan *Musulmankan* kohdeyleisön ydintä. Jokaisessa numerossa noin puolet sivuista on varattu muodille ja erilaisiin kauneuteen ja terveyteen liittyville aiheille. Vartaloa kiinteyttävien voimisteluliikkeiden lisäksi *Musulmankassa* on esitelty

esimerkiksi erilaisia kosmetiikkatuotteita tai perinteisiä kauneudenhoitoon liittyviä aineita, jotka sopivat muslimille. Kaikilla vaatteita esittelevillä malleilla on *hijab*, samoin järjestään kaikilla lehden haastattelu-artikkeleissa esiintyvillä naisilla. Lehden esittelemässä islamilaisessa vaateuksessa korostuu kuitenkin tyylikkyys ja värikkyys vastapainona stereotypialle mustaan, kasvot peittävään burkaan pukeutuneesta musliminaisesta. Muodissa korostuu myös kosmopoliittisuus. *Musulmankassa* on esimerkiksi kerrottu saksalaisesta *Styleislam*-yrityksestä, joka myy muun muassa hiphop-henkisiä paitoja, joissa lukee ”*I love my Prophet*” ja rintanappeja tekstillä ”*Hijab. My right. My choice. My life.*”

Korostaessaan naisten tarvetta yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja itsensä kehittämiseen *Musulmanka* ja sen toimittajat kuitenkin asettavat näille rajoja islamintulkintansa mukaan. Lehti painottaa, että naisen ensisijainen velvollisuus on perheen ja lasten hoitaminen. Naisten opiskelu tai yhteiskunnallinen toiminta ovat jotain, jota voidaan harrastaa, kun ensisijaisten velvollisuudet ovat tulleet täytetyksi. Kuvaavaa on, että näitä kuvatessaan *Musulmankan* artikkelit usein myös muistuttavat äidin tai vaimon sivistyksestä ja aktiivisuudesta olevan iloa ja hyötyä koko perheelle. Tyypillisesti lehdessä haastatellut miesvaikuttajat kertovat kannustavansa naisten aktiivisuutta ja työelämään osallistumista, mutta esittävät samalla näille myös rajoja. Esimerkiksi vuoden 2012 kolmannessa numerossa Saratovin alueen tunnettu mufti, Mukaddas Bibarsov ilmoittaa suhtautuvansa ”normaalisti” siihen, että nykyään naisia on johtavissa tehtävissä hallinnossa, tieteessä ja yhteiskunnallisessa elämässä. Seuraavaksi hän kuitenkin toteaa naisten yhteiskunnallisen aktiivisuuden ”lähestyvän kriittistä pistettä”, jolloin mies menettää roolinsa perheen elättäjänä ja muuttuu heikoksi. Gulnar Džemal on julkisesti väittänyt naisten emansipaation olevan syy homoseksuaalien määrän kasvuun ja syyttää länsimaista feminismiä pyrkimyksestä häivyttää ero miesten ja naisten välillä, yleistäen jopa ”islamilaiden naisten olevan ehdottomasti

feminismiä vastaan”. *Musulmakan* esittämä islamintulkinta on, että mies on perheen pää, jonka tahtoon naisen on alistuttava. Näin lehti ei myönnä naisille tasa-arvoisia oikeuksia miehiin nähden. Vaikka *Musulmankassa* naisia kannustetaan opiskelemaan ja hankkimaan ura, toistuu artikkeleissa usein myös sivulause ”aviomiehen luvalla, tietenkin”. Toisaalta *Musulmakan* esittämän musliminaisen ideaalin rinnalla esiintyy ideaalikuva muslimimiehestä, joka ei aseta vaimolleen tarpeettomia, omasta itsekkyydestä tai vallanhalusta kumpuavia rajoituksia.

Ideaali toisiaan kunnioittavasta, aktiivisesta, sivistyneestä ja moraalisesti valveutuneesta muslimipariskunnasta on malli, jonka avulla näitä hyveitä *Musulmanka* pyrkii levittämään lukijoidensa keskuudessa. Pyrkimys vaikuttaa ulkopuolisen yhteiskunnan näkemyksiin muslimista saattaa vahvistaa halua ylläpitää tällaisia ideaalikuvia. Voidaan kuitenkin myös kysyä, miten ideaalikuvat toimivat törmätessään todellisuuden ongelmiin – joskin *Musulmanka* tuntuu

Kuva 2. *Musulmanka* 2/2013 kansi. *Musulmankan* kuvaama ihanteellinen musliminainen on moderni, sivistynyt ja kehittää itseään älyllisesti.

ainakin jossain määrin tiedostaneen tämän ongelman. Lehdessä on usein artikkeleita sellaisista naisten arkielämään liittyvistä asioista, kuten avioituminen tai naisen oikeudet islamilaisessa avioliitossa. Näissä puhutaan myös naisten arjessa kohtaamasta epäoikeudenmukaisesta kohtelusta. Esimerkiksi vuonna 2010 artikkeleissa naimisiinmenosta Emira Sabirova esittelee tapauksia, joissa kosija on käyttäytynyt tavalla, jota ei pidä hyväksyä ja jotka eivät kirjoittajan mielestä perustu islamiin. Tällaisina artikkeleissa esitellään esimerkiksi kysymys tytön neitsyydestä ensimmäisellä tapaamisella, kosintaan nopeasti vastaamisen vaatiminen, aiempien liittojen salaaminen tai kosijan kommentointi siitä, ettei vaimolla ja miehellä ei tarvitsekaan olla yhteisiä kiinnostuksenkohteita.

Kuten Ježhjova sanoi aiemmin lainatussa haastattelussa, *Musulmanka* pyrkii osoittamaan naisten syrjinnän ja heihin kohdistuvat loukkaukset islamiin kuulumattomina tai sen vastaisina tekoina. Lehdessä muistutetaan esimerkiksi, että puolison lyöminen tai loukkaaminen antaa islamilaisen lain mukaan naiselle oikeuden erota. Silti *Musulmankan* sitoutumisesta sukupuolten väliseen hierarkiaan seuraa, että käsiteltäessä esimerkiksi aviosuhteiden ongelmia naisten oikeuksista puhuminen nivotaan naisille esitettyihin vaatimuksiin sopeutua ja sovitella. Toisaalta, kuten perheväkivallan vastaista työtä Venäjällä tutkinut Maija Jäppinen toteaa, ajatus naisesta päävelvollisena säilyttämään perherauha, tai jopa naisen syyllistäminen perheväkivallasta sillä perusteella, että hän on jollain tavoin epäonnistunut vaimon roolissa, ei ole harvinainen.

Stereotyyppioista uuteen ideaaliin?

Samoin kuin Euroopassa, musliminaiset esitetään venäläisessä mediassa usein stereotyyppisesti alistettuina ja uskonnollisten rajoitusten vuoksi vähän koulutettuina ja kotiin sidottuna joukkona. Naisten islamilainen pukeutuminen samaistetaan ”mustiin säkkeihin”, ja sellaiset käsitteet kuin *hijab* ja *burka* sotketaan usein toisiinsa. *Musulmankan* artikkeleissa, samoin

kuin sen toimittajien haastatteluissa, tällaisten stereotyyppien haastaminen mainitaan usein yhtenä lehden päämäärinä. Samankaltaisiin päämääriin pyrkivät myös monet eurooppalaiset islamilaiset julkaisut. Sabirovan käsitettä lainatakseni aktiiviset ja modernit ”huiiviin pukeutuneet leidit” ovat alkaneet tulla huomioiduksi valtavirrakin markkinoilla, kuten *H&M*:n vuonna 2015 julkaisema *hijab*-mallisto osoittaa.

Venäjän musliminaiset on äärimmäisen heterogeeninen joukko erilaisine taustoineen, yhteiskunnallisine näkemyksineen ja kiinnostuksenkohteineen. Venäjän ensimmäisenä naisille suunnattuna islamilaisena lehtenä *Musulmanka* onkin ollut suuri haaste luoda julkaisu, jonka tämä yleisö ottaisi omakseen. Lehden levikki on korkeimmillaan ollut noin 5000, mikä tarkoittaa, että vain murto-osa musliminaisista lukee sitä. Huolimatta siitä, että *Musulmanka* pyrkii pitäytymään Venäjän *umman* sisäisten kiistojen ulkopuolella, toimituskunnan sidokset voivat myös vieraannuttaa joitakin muslimeja. Kenttätyössäni Pietarissa musliminaisten parissa olen nähnyt varautunutta asennetta lehteä kohtaan. Eräs nainen mainitsi toimittajien *shii-alaisuuden*. Suhtautumiseen saattaa vaikuttaa myös Moskovan ja Pietarin muslimijohtajien välinen jännite. Voidaan kuitenkin sanoa, että paljon näkyvyyttä saaneena projektina, samoin kuin huolellisesti toimitettujen nettisivujensa ansiosta, *Musulmanka* on painosmääräänsä suurempi vaikutus venäläisten musliminaisten parissa. *Musulmanka* syntyi ja sitä toimitetaan Moskovan *muslimi-intelligentsijan* piirissä. Lehden artikkelit käsittelevät usein aiheita ja ongelmia, jotka ovat kaukana vähemmän etuoikeutetun musliminaisten enemmistön elämästä, mutta monille tavoittamattomanakin tämä malli esittää tietynlaisen ideaalikuva nykyaikaisesta, venäläisestä musliminaisesta.

Musulmankan musliminainen on aktiivinen, itsestään ulkoisesti ja henkisesti huolta pitävä nainen, joka harrastaa erilaisia asioita, menestyy

työssään asettaen silti aina perheensä etusijalle. Lehden toimittajat korostavat älyllisten harrastusten tärkeyttä naisille. Voitaneen arvella, että keskiverto-naistenlehteen verrattuna *Musulmankassa* on huomattavan paljon yhteiskunnallisia asioita käsitteleviä artikkeleita. Painotus voi johtua Moskovan intelligentsijaan kuuluvan toimituskunnan omista kiinnostuksenkohteista, mutta se kuvastaa myös tietoista halua vaikuttaa kohdeyleisöön ja saada aikaan muutosta venäläisten musliminaisten parissa.

Kuva 3. *Musulmanka* 1/2014 kansi. Šamil Aljautdinov, jonka vaimon Ziljan haastattelu löytyy lehden sisältä, on ainoa mies, jonka kuva on ollut lehden kannessa. Šamil toimii moskovalaisen moskeijan johtavana imaamina, mutta on erityisen tunnettu uskontoa popularisoivista kirjoistaan, jotka ovat Venäjän myydyimpiä islamilaisia teoksia. Kirjoissaan Aljautdinov on vastannut lukijoiden arkielämään liittyviä kysymyksiin. Myyntimenestyksiä ovat myös teokset *Triljonääri kuuntelee* ja *Triljonääri vastaa*, joissa hän yhdistää islamilaista perinnettä ja menestysfilosofiaa.

Lähteet

- Aitamurto, Kaarina (2015), Definitions of Islam and Muslim Minorities in Russia. – *Religion, Politics and Nation-Building in Post-Communist Countries*. Eds. Greg Simons & David Westlund. Aldershot: Ashgate, 99–116.
- Aleksanjan, Nelli (2009), Glavnyi redaktor žurnala 'Musulmanka': My hotim pokazat, tšto nas nado bojatsja – *Bolšoi gorod* no. 6, 9.4.2009.
- Bekkin, Renat (2012), Russian Muslims: A Misguided Sect, Or The Vanguard Of The Russian Umma? – *Islamic Authority And the Russian Language: Studies On Texts From European Russia, the North Caucasus And West Siberia*. Eds. Alfrid K. Bustanov & Michael Kemper. Amsterdam: Pegasus, 361–401.
- Cook, Linda (painossa), Implications of Migration for the Development of Russian Social Policy. – *Migrant Workers in Russia. Global Challenges of the Shadow Economy in Societal Transformation*. Eds. Anna-Liisa Heusala and Kaarina Aitamurto. Routledge.
- Fagan, Geraldine (2013), *Believing in Russia—Religious Policy after Communism*. Milton Park: Routledge.
- Hutchings, Stephen & Tolz, Vera (2015), *Nation, Ethnicity and Race on Russian Television. Mediating post-Soviet difference*. London: Routledge.
- Jäppinen, Maija (2015), *Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus: Etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttamistyöstä Venäjällä*. Helsinki: Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja.
- Sabirova, Guzel (2011), Young Muslim-Tatar Girls of the Big City: Narrative Identities and Discourses on Islam in Postsoviet Russia – *Religion, State and Society*, 39:2-3, 327-345.
- Soboleva, Aida (2012), O tseljah i zadatšah islamskoi žurnaistiki rasskazyyaet Gulnar Džemal, utšastnik festivalja ženskih musulmanskih SMI v Tegerane – *Goloslama.com* 27. 1. <http://goloslama.com/news.php?id=5052>
- Tiškov, Valeri. A. (2002) Teorija i praktika mnogokulturnosti – *Mul'tikul'turalizm i transformatsiya postsovetskikh obsshchestv*. Red. V. S. Malakhov & V. A. Tishkov.. Moscow: RAN, 331–350.